

doc. dr Marijana Đukić-Mijatović
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu

Originalni naučni rad
UDK:347.918 340.137

Položaj arbitra u arbitražnom postupku - komparativno pravni pregled

U ovom radu autor ukazuje na značaj kvalitetnog arbitražnog suđenja, na koju činjenicu svakako utiče ličnost samih arbitara. Ovim radom autor vrši komparativno pravni pregled rešenja svetskih zakonodavaca u oblasti imenovanja arbitara, njihovih karakteristika, ovlašćenja i ograničenja u arbitriranju, te ukazuje u kom pravcu bi bilo nužno izvršiti harmonizaciju domaćeg zakonodavstva, imajući u vidu aktuelne svetske standarde postavljene u oblasti arbitražnog prava. Donošenjem modernog zakona, kao što je Zakon o arbitražama, kao i ratifikovanjem i implementiranjem najznačajnijih svetskih konvencija iz ove oblasti stvorili su se preduslovi za kvalitetnije arbitražno suđenje kod nas, što vodi postizanju većeg stepena pravne sigurnosti. Kvaliteti Zakona o arbitraži, sa aspekta teme ovog rada položaja arbitra u arbitražnom postupku svakako su kako direktna implementacija rešenja najznačajnijih svetskih konvencija, tako i harmonizacija sa aktuelnim svetskim standardima postavljenim u ovoj oblasti. Autor zaključuje da je nužno nastaviti sa harmonizacijom domaćeg zakonodavstva, po ugledu na države sa bogatom arbitražnom tradicijom, jer je kvalitet arbitražnih odluka u direktnoj uzročnoj vezi sa ličnošću izabranih arbitara i njihovim položajem u arbitražnom postupku.

Ključne reči: harmonizacija, arbitraže, arbitražni sporazum, arbitražni postupak, Arbitar

I Arbitar, kao konstitutivni element arbitraže

Arbitražni sporazum. - Stranke poveravaju arbitražnom sudu¹, na rešavanje svoje buduće sporove ili sporove nastale iz određenog pravnog odnosa², putem kompromisorne klauzule ili kompromisornog sporazuma, koji moraju biti zaključeni u pismenoj formi.³

U pravnoj teoriji postoji više pristupa pravnoj prirodi i pravnom dejstvu arbitražnog ugovora.⁴ Prema jednim prevladava mišljenje da

¹Arbitraža predstavlja na sporazumu stranaka konstituisan nedržavni sud, sastavljen od jednog ili više arbitara, o čijem su se izboru stranke sporazumele i cilj čijeg konstituisanja je procesuiranje spora u pravcu donošenja meritorne odluke, koja prema strankama ima snagu pravnosnažne sudske presude.

²Perović J., Međunarodno rešavanje sporova u međunarodnim poslovnim odnosima, Beograd, 2002. godina, str.6.

³Izvori prava u ovoj oblasti su prvenstveno Zakon o arbitraži Republike Srbije, a do donošenja ovog zakona arbitražni postupak nije bio regulisan u celosti, te je ranije važeći Zakon o parničnom postupku ("Sl. list SFRJ", br. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 72/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 i 35/91 i "Sl. list SRJ", br. 27/92, 31/93, 24/94, 12/98, 15/98 i 3/2002 i "Sl. glasnik RS", br. 125/2004 u trideset prvoj glavi regulisao postupak pred izbranim sudovima, od čl. 468a do 487. Danom stupanja na snagu *lex specialisa*, prestale su da važe odredbe ovih zakona. Zakon o parničnom postupku ("Službeni list SCG" br.1, od 4. februara 2004. godine.) se primenjuje kao supsidijaran izvor prava, na pitanja koja nisu regulisana voljom stranaka, pravilima ugovorene arbitraže i Zakonom o arbitraži. Arbitražno rešavanje sporova regulisano je i pravilnicima institucionalnih arbitraža čiju su nadležnost stranke ugovorile, na primer Pravilnik o Spoljnotrgovinskoj arbitraži pri Privrednoj komori Srbije (*Sl. glasnik RS*, br. 52 I 2007) i Pravilnik o Stalnom izabranom sudu pri Privrednoj komori Srbije. (*Sl. glasnik*, br. 1 i 30). Međunarodne konvencije su imale veliki uticaj na promovisanje arbitraža. To su bili prvenstveno Protokol o arbitražnim klauzulama od 24. septembra 1923. (Ženevski protokol) i Konvencija o izvršenju inostranih arbitražnih odluka od 26. septembra 1927. (Ženevska konvencija). Ove konvencije više ne važe između država koje su prihvatile Njujoršku konvenciju (*United Nations, Treaty Series, vol. 330, No. 4739, p. 38.*). U okviru regionalnih konvencija koje regulišu međunarodnu trgovinsku arbitražu značajna je Evropska konvencija o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži, koju je donela 21. aprila 1961. u Ženevi Ekonomska komisija UN za Evropu. Značajna je i Konvencija o rešavanju investicionih sporova između država i građana drugih država, doneta u Vašingtonu 18. marta 1965. godine a posebno Model Zakon o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži (*Official Records of the General Assembly, Fortieth Session, Supplement No. 17 (A/40/17), annex I.*) koji je Generalna skupština UN odobrila Rezolucijom od 11. decembra 1985. godine. Značajna su i UNCUTRAL-ova Arbitražna pravila. (*United Nations publication, Sales No. E.77.V.6.*). Model Zakon koji sadrži 36 članova i komentar svakog člana, izmenjen je i dopunjen 2006. godine.

⁴To je i rešenje člana 12. Zakona o arbitraži i člana 13. Pravilnika o spoljnotrgovinskoj arbitraži, a u skladu sa odredbama Model Zakona o međunarodnoj

arbitražni ugovor ima građansko-pravno dejstvo, te da se može pobijati kao i svaki drugi građansko-pravni ugovor. U švajcarskom i austrijskom pravu arbitražni sporazum ima procesnopravno dejstvo, a prema nemačkom pravu ima autora koji tvrde da arbitražni sporazum ima isključivo materijalno dejstvo.⁵ Ugovorom o arbitražnom suđenju isključuje se nadležnost za suđenje državnog suda, a eventualno spor koji može nastati ili je već nastao daje se na rešavanje sudiji pojedincu ili više arbitara koji donose odluku u arbitražnom postupku. Što se tiče Model Zakona o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži ista je jasno definisana tako što odredbama člana 1. propisano da se zakon primenjuje ukoliko su ga strane u sporu ratifikovale.⁶ Stalne arbitražne institucije mogu da osnuju privredne komore, profesionalna i strukovna udruženja, udruženja građana u skladu sa njihovim osnivačkim aktom i zakonom, ako je to u saglasnosti sa njihovom delatnošću. Stranke mogu da se sporazumeju o *ad hoc* arbitraži, koja se organizuje u skladu sa sporazumom stranaka i zakonom.

Arbitar pojedinac i/ili arbitražno veće. - Broj arbitara arbitražnog suda određuju stranke svojim arbitražnim sporazumom, pa tako u arbitraži sudi arbitar pojedinac ili arbitražno veće. I AP UNCITRAL-a predviđaju da se imenovanje arbitra pojedinca vrši na predlog stranaka sporazumno. Ako stranke ne mogu izvršiti izbor sporazumno, stranke imenuju lice ovlašćeno za imenovanje arbitara, a koje je dužno u roku od 60 dana imenovati arbitra. Kod parnog broja

trgovinskoj arbitraži. Članom 7. Model Zakona definisan je sporazum o arbitraži i to u skladu sa članom 2. Njujorške konvencije, te je stavom 2. propisana pismena forma, stavom 4. regulisano je postizanje sporazuma u elektronskoj komunikaciji, čime je tekst inoviran najnovijim tehničkim dostignućima, dok je članom 6. preciziran pojam arbitražne klauzule, koja mora predstavljati zaseban deo ugovora.

⁵Vidi: Poznić, B. Građansko procesno pravo. Beograd: Savremena administracija, 1993.; Starović, B.P., Keča, R. Građansko procesno pravo. Novi Sad, Pravni fakultet - Centar za izdavačku delatnost 2004.; Stanković, G.V. Građansko procesno pravo. Niš, Studentski kulturni centar, 2004.; Stanković, G.V., Starović, B.P., Keča, R., Petrušić, N. Arbitražno procesno pravo. Niš: Udruženje za građansko procesno i arbitražno pravo 1999.; Milijan Sesar: Arbitražni postupak (doktorska disertacija), Pravni fakultet Ljubljana, 1991, str. 7.; Željko Borić: O arbitraži, arbitralnost, ugovor o arbitraži, stranke, arbitražni sud i postupak, Pravo i porezi, Zagreb, 1/2009, str. 94.; S. Triva: Izbrani sud ili arbitraž, Zagreb, 1985., str. 3 Triva, S.; Dika, M., Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, 2005., str. 851.

⁶Član 1. Model Zakona je dopunjen stavom 2. tako što su taksativno pobrojani članovi 8., 9., 17 H, 17I, 17 J, 35 i 36, koji predstavljaju izuzetak od primene Zakona, koji je obavezan ukoliko je sedište arbitraže u nekoj od država potpisnica.

članova arbitražnog veća u nekim pravnim sistemima ostavlja se pravo strankama da same odlučuju koliko će biti arbitara u arbitražnom postupku, a ako stranke to ne učinu predviđa se formiranje arbitražnog veća od neparnog broja članova. Ako arbitražno veće ima paran broj članova u tom slučaju se imenuje naknadno arbitar karakterističan za englesko pravo, pa sam taj arbitar donosi odluku o arbitražnom sporu.⁷ Ukoliko spornu situaciju treba da premosti imenovanje trećeg arbitra, njegova uloga je nadglasavanje, jer će neminovno podržati stav jednog od dva arbitra. Međutim, ukoliko veće sastavljeno od parnog broja arbitara glasa tako da je nemoguće doneti odluku, tada se ugovor o arbitraži stavlja van snage. Arbitar pojedinac najčešće odlučuje u sporovima male vrednosti, kao i ukoliko stranke pripadaju istoj državi. Arbitraža uglavnom ima tri člana, a ređe pet članova⁸. U arbitražnom postupku s međunarodnim elementom arbitražno veće omogućava komunikaciju i potpunu mogućnost koordinacije između različitih pravnih režima država čije su stranke u sporu uz sve ostale prednosti.⁹

Imenovanje arbitra. - Stranke se mogu sporazumeti o postupku imenovanja arbitara, a ako to sporazumom nije predviđeno arbitri se imenuju, što se tiče našeg zakonodavstva, u skladu sa Zakonom o arbitraži i to tako da ukoliko spor treba da reši arbitar pojedinac, njega sporazumno imenuju stranke u roku od 30 dana od dana kada jedna stranka pozove drugu stranku da zajednički imenuju arbitra.¹⁰ Ako takvog sporazuma nema, imenovanje vrši organ imenovanja, a ako tog organa nema ili to ne učini, imenovanje vrši nadležni sud. Međutim, ukoliko spor rešavaju tri arbitra, svaka stranka imenuje jednog arbitra u roku od 30 dana od dana kada je druga stranka pozove da to učini.

⁷Prema odredbama člana 10. Model Zakona, stranke se mogu sporazume o formiranju arbitražnog veća od parnog broja članova, obzirom da je predviđena stavom 1. potpuna sloboda u odlučivanju, dok je stav 2. Model Zakona jasan da ako ne bude dogovoreno drugačije da veće čine tri arbitra.

⁸Tako prema članu 20. Pravilnika o spoljnotrgovinskoj arbitraži pri Privrednoj komori Srbije spor rešava arbitar pojedinac, kada stranke tako predvide ili kada se radi o sporu čija vrednost nije veća od 70.000 USD. U svim ostalim slučajevima, a posebno kada su stranke tako predvidele, spor rešava arbitražno veće, koje se sastoji od tri člana. Prednosti arbitražnog veća sastavljenog od neparnog broja članova su što je predsednik arbitraže arbiter koji upravlja postupkom i uglavnom je osoba iz zemlje u kojoj se vodi arbitražni postupak, što znači da najbolje poznaje pravo te zemlje u kojoj se vodi postupak.

⁹A. Goldštajn, Međunarodna trgovačka arbitraža, Zagreb, 1976, str. 38.

¹⁰Član 19. Zakona o arbitraži.

Ako to pozvana stranka ne učini, arbitra imenuje organ imenovanja koji su stranke odredile, a ako tog organa nema ili to ne učini, imenovanje vrši nadležni sud. Trećeg arbitra, koji predsedava arbitražnim sudom (predsednik ili predsednik arbitražnog suda), biraju imenovani arbitri u roku od 30 dana od dana njihovog imenovanja. Ako ga ne izaberu, imenovanje vrši organ imenovanja, a ako tog organa nema ili to ne učini, imenovanje vrši nadležni sud. Protiv odluke suda kojom se imenuje arbitar nije dozvoljena žalba.¹¹

Kod institucionalnih arbitraža koje u pravilu imaju svoje liste, imenovanje arbitara je jednostavno i brzo. Liste arbitara donosi nadležni organ one institucije pri kojoj se nalazi arbitražni sud. Liste su garancije strankama da su arbitri čija se imena nalaze na tim listama kvalifikovani za donošenje odluke u arbitražnom postupku.¹² Što se tiče načina imenovanja arbitara od strane stranaka postoji imenovanje već u arbitražnom ugovoru, zatim imenovanje na predlog stranaka, kao i imenovanje arbitara od trećih osoba koje ne učestvuju u arbitražnom postupku.¹³

¹¹Vidi član 17. Zakona o arbitraži, sa sličnim rešenjima kao i član 11. Model Zakona.

¹²Formiranim listama arbitara se sužava krug ličnosti, koje bi mogle biti predložene i time se zadire u autonomiju volje stranaka, te je celishodnije rešenje po kome je dopušteno i imenovanje arbitara koji nisu na listi arbitara određene institucionalne arbitraže. Kod nas arbitri mogu biti domaći i strani državljani, a arbitraža ima listu arbitara, koju utvrđuje Skupština Privredne komore Srbije i to svake četiri godine, s tim da arbitri koji se nalaze na listi arbitara mogu biti ponovo birani. Stranke mogu da predlože arbitra sa liste arbitara ili van liste. Predsedništvo Arbitraže odlučuje o predlogu za izbor van liste. Predsednik arbitražnog veća odnosno arbitar pojedinac može da bude samo arbitar koji se nalazi na listi arbitara. Stranka koja je za arbitra predložila lice koje nije na listi arbitara, dužna je da Arbitraži dostavi njegovo ime, adresu i kvalifikacije. Predsednik i potpredsednik Arbitraže mogu biti birani samo za predsednika arbitražnog veća, ukoliko već nisu učestvovali u rešavanju o nadležnosti Arbitraže u konkretnom sporu. Posle isteka mandata, članovi Predsedništva u užem sastavu unose se na listu arbitara. Navedena rešenja su u skladu sa članom 22. Pravilnika o spoljnotrgovinskoj arbitraži i članom 8 Pravilnika o izbranom sudu.

¹³Manjkavost prvog načina imenovanja je ta što ne pruža najbolju mogućnost izbora arbitara, jer se u trenutku zaključivanja arbitražnog ugovora i ne zna o čemu će se voditi arbitražni postupak, ne zna se kakva specijalizovana znanja mora da ima imenovani arbitar, pa čak se i ne zna hoće li biti arbitražnog postupka.

II Karakteristike arbitara u komparativno pravnom pregledu

Ličnost arbitra . - Arbitar može biti svako fizičko lice koje je poslovno sposobno.¹⁴ Prema austrijskom, nemačkom kao i švajcarskom pravu, nema ograničenja da strani državljani mogu biti sudije u arbitražnom postupku koji se vodi u tim zemljama. Izbor arbitra vrši bez obzira na njegovu nacionalnu pripadnost i državljanstvo, ali kako stranke sporazumom mogu utvrditi osobine koje arbitar mora da ima¹⁵ deo arbitražnog sporazuma može biti i pitanje državljanstva, rešenje je člana 11. Model Zakona.

O nepristrasnosti i nezavisnosti arbitara u odnosu na stranke i predmet spora arbitra stranke se ne mogu sporazumevati¹⁶ , niti to mogu učiniti u situaciji izbora arbitra koji je osuđen na безусловnu kaznu zatvora, dok traju posledice osude. Osim uslova o poslovnoj sposobnosti arbitra u arbitražnom postupku u različitim pravnim sistemima postoje i ostala ograničenja koja se odnose na učestvovanje u arbitražnom postupku. To je slučaj kad stranke žele isključivo određenu osobu po imenu iz određenog kruga osoba čime prejudiciraju da li to lice može biti arbitar. Što se tiče kvalifikacija arbitara. stručna sprema nije preduslov za imenovanje, ali su u realnim arbitražama arbitri uglavnom vrhunski stručnjaci, profesori pravnih fakulteta, stručnjaci s područja finansija, bankarstva, proizvodnje i prometa određenih proizvoda.¹⁷

Prava i dužnosti arbitra u arbitražnom postupku. - Dužnost vođenja postupka arbitraže za arbitra je slobodna i nezavisna,¹⁸ te arbiter koji je saglasan da vodi postupak potpisuje izjavu da prihvata

¹⁴U međunarodnim arbitražama uglavnom svaka stranka imenuje arbitra svoga državljanstva, a oni zajednički neutralnog predsednika arbitraže.

¹⁵Vidi član 19. Zakona o arbitraži, član 5. Pravilnika o spoljnotrgovinskoj arbitraži i član 7. Pravilnika o izbranom sudu.

¹⁶ Nezavisnost i nepristrasnost arbitara je akcentovana kao najznačajnija karakteristika arbitra članom 12. Model Zakona.

¹⁷Tako lista arbitara arbitražnog suda Međunarodne trgovačke komore u Parizu koja sadrži 25 imena, i to šest profesora pravnih fakulteta u svojim zemljama, ostali su uglavnom predsednici određenih nacionalnih arbitražnih sudova.

¹⁸Članom 12. Model Zakona predviđeno je da će arbitar od momenta imenovanja pa tokom čitavog arbitražnog postupka imati obavezu da strankama bez odlaganja otkloni bilo kakvu sumnju u njegovu nezavisnost i nepristrasnost.

dužnost (*receptum arbitri*)¹⁹ ili ugovor o arbitraži i postaje obavezan da otkrije bilo koju okolnost koja može da izazove sumnju u njegovu nepristrasnost ili nezavisnost.²⁰ Ugovorni odnos je dvostran, ali u pravnoj teoriji postoji shvatanje da je postupak pred institucionalnim arbitražama trostran, obzirom da je zasnovan između stranaka, organizacije pri kojoj je formirana arbitraža i s treće strane obaveze da se arbitri imenuju s već formirane liste.²¹

Dužnost i obaveza arbitra je da vodi celishodno i ekonomično. Ukoliko ne postupa savesno u obavljanju svoje dužnosti, stranke ga mogu i opozvati.²² Stranke ne mogu prisiliti arbitra na izvršavanje obaveza iz ugovora o arbitraži – ostaje samo mogućnost zahteva za naknadu štete zbog neizvršavanja preuzetih obaveza. U pravnoj teoriji postoji dilema da li nezavisnost i nepristrasnost arbitara može ugroziti pripadnost arbitra nekoj stranci ili nekoj religiji koja je suprotna jednoj od stranaka može biti razlogom za izuzeće,²³ obzirom da je nezavisnost i nepristrasnost arbitara u arbitražnom postupku specifična jer arbitre imenuju stranke, dok odluka koju donose arbitri u tom postupku ima snagu odluke donete pred državnim sudom. Uočava se nužno postojanje i to kumulativno lične²⁴, stvarne²⁵ i pravne²⁶ nezavisnosti arbitra. Za svoj rad i obavljene dužnosti, arbitar ima pravo i na naknadu troškova i nagradu, te su mu stranke dužne solidarno isplatiti nagradu i nadoknaditi troškove. Visinu troškova i naknade određuje arbitar. Ako je stranke ne prihvate, tada o tome odlučuje lice ovlašćeno za imenovanje. Njegova odluka predstavlja

¹⁹Član 20. Zakona o arbitraži .

²⁰Član 25. Pravilnika o Spoljnotrgovinskoj arbitraži pri Privrednoj komori Srbije

²¹Jakšić, A. , Međunarodna trgovinska arbitraža. Beograd.2003.godina.

²²I tu je jasan član 12 Model Zakona obzirom da predviđa promenu arbitra ukoliko postoje opravdane sumnje u njegovu nezavisnost i nepristrasnost ili nedostatak saglasnosti stranaka oko njegovog imenovanja, a postupak opoziva regulisan je odredbama člana 13.

²³Pavle Pensa ,Švicarska nova pravila u međunarodnoj arbitraži, u Međunarodno poslovno pravo, br. 3-4, siječanj-veljača, 1989, Ljubljana, str. 7.

²⁴Lična nezavisnost arbitra se ogleda u ličnim karakteristikama arbitara.

²⁵Stvarna nezavisnost arbitra se posmatra s aspekta odnosa činjenica da se ipak radi o privatnom sudu ili arbitraži.

²⁶Pravna nezavisnost arbitara podrazumeva da posledice odluke arbitraže proizvode posledice kao i odluka državnog suda.

izvršnu ispravu. Ukoliko se arbitar odrekao tih prava pisanim putem, tada mu stranke ne duguju ništa.²⁷

Izuzeće arbitra može se tražiti samo ako postoje činjenice koje mogu opravdano izazvati sumnju u njegovu nepristrasnost ili nezavisnost ili ako nema svojstva koja su stranke sporazumom utvrdile.²⁸ Prema odredbama člana 24. Zakona o arbitraži ako se stranke nisu drukčije sporazumele, zahtev za izuzeće arbitra stranka podnosi u pismenoj formi u roku od 15 dana od dana kada je saznala za imenovanje arbitra ili za razloge za izuzeće. Stranka koja je sama ili sa protivnom strankom imenovala arbitra može zahtevati njegovo izuzeće samo ako je razlog za izuzeće nastao ili je stranka za njega saznala pošto je arbitar imenovan. Ukoliko se stranke nisu drukčije sporazumele, o izuzeću arbitra odlučuje nadležni sud. Smatra se da su se stranke koje su organizaciju arbitraže poverile stalnoj arbitražnoj instituciji sporazumele da se zahtev za izuzeće arbitra rešava u skladu sa njenim pravilima. Arbitražni sud može da nastavi arbitražni postupak i da donese arbitražnu odluku iako je postupak izuzeća u toku.

Imunitet arbitra. –U različitim pravnim sistemima različito se tretiraju i različito određuju imuniteti arbitara.²⁹ Države *common law* pravnog sistema imaju pravno regulisano pravo imuniteta arbitara,³⁰ pa je na primer zakonodavac u SAD izjednačio položaj arbitra sa položajem sudije, dok je u Velikoj Britaniji predviđeno da arbitri imaju imunitet, osim ako su postupali u zloj veri.³¹ Prema tome, njihovo pravo imuniteta je ograničeno što znači da pristrasni i zavisni arbitri mogu biti tuženi. “To je takva vrsta delatnosti u kojoj postoji ovlast za donošenje konačne i obvezatne odluke (...) i zaštićena je

²⁷Član 18. zakona o arbitraži, član 57-58. Pravilnika o spoljnotrgovinskoj arbitraži i član 64.-66. Pravilnika o izbranom sudu.

²⁸Član 23. Zakona o arbitraži i član 26. Pravilnika o spoljnotrgovinskoj arbitraži.

²⁹Tako u nekim pravnim sistemima, postoji rešenje da ako se arbitar nemarno ili neodgovorno ponaša, stranka može tražiti poništaj odluke, a ako je arbitar očigledno zloupotrebljavao ovlašćenja u samom postupku ili je bio korumpiran, može podleći i krivičnoj odgovornosti.

³⁰Pristalice teorije imuniteta navode u prilog svoje teorije tri osnovna razloga i to da su arbitri kao i sudije nezavisni, da postojanje arbitraža rasterećuje sudstvo i ubrzava donošenje odluka, kao i da jačanje nepovredivosti arbitražnog postupka – vodi nepokretanju drugih postupaka zbog odluke arbitara.

³¹Vidi engleski Zakon o arbitraži, odeljak 29.

pravilima o imunitetu arbitara.³² Za razliku od *common law* rešenja, kontinentalni pravni sistem daje veću kontrolu nacionalnim sudovima nad arbitražnim postupkom. U Nemačkoj, ugovor o imenovanju određuje prava i obaveze arbitra za koje on odgovara ako ih ne ispuni. Njegova odgovornost se može unapred isključiti, ali se ne može isključiti odgovornost za krajnju nepažnju i namerne protivzakonite radnje. U Francuskoj, nema nikakvih posebnih pravila kojima se uređuje imunitet arbitara. Prihvaćeno je samo načelo u kojem se ističe da je tužba protiv arbitra dopštena samo onda ako nezadovoljna stranka nema nikakvih drugih načina za pobijanje arbitražne odluke. Kao i u Nemačkoj, arbitar je odgovoran ako ne ispuni sve obaveze iz ugovora o imenovanju. Unapred se može isključiti njegova odgovornost, ali ne može se isključiti ako je postupao s krajnjom nepažnjom.

Prestanak dužnosti arbitra. - Ako arbitar ne obavlja svoju funkciju, ili je stvarno ili pravno sprečen obavljati tu funkciju, primenjuju se odredbe o postupku za izuzeće ili zamenu arbitara, jer funkciju arbitra isti još ima ali je na zahtev stranke može izgubiti.³³ Prema odredbama člana 25.Zakona o arbitraži arbitar može da se povuče sa dužnosti pismenom izjavom ako iz opravdanih razloga, uključujući i razloge iz člana 23. Zakona o arbitraži, nije više u stanju da obavlja svoju dužnost. Stranke se mogu sporazumeti o opozivu arbitra ako on iz stvarnih ili pravnih razloga, uključujući i razloge iz člana 23.Zakona, nije više u stanju da obavlja svoju dužnost ili ako ne izvršava dužnost u primerenom roku. Ako se arbitar povuče sa dužnosti ili se stranka saglasi sa opozivom arbitra, to ne znači da se time priznaje osnovanost razloga za prestanak dužnosti arbitra. Ako se stranke ne sporazumeju o opozivu arbitra, stranka koja smatra da arbitar nije više u stanju da obavlja svoju dužnost ili da ne izvršava dužnost u primerenom roku, može da zatraži od stalne arbitražne institucije ili, u slučaju *ad hoc* arbitraže, od nadležnog suda, da donese odluku o prestanku dužnosti arbitra.³⁴ Prema odredbama Model Zakona zamenik arbitra se imenuje na isti način kako se imenovao arbitar kojeg zamenjuje zamenik.³⁵

³²Goldner, Iris, Imunitet arbitara, Pravo u gospodarstvu, godište 40., svezak 2., travanj 2001., Zagreb, str. 58.

³³Vidi član 13/1/2 i član 6. i 9. AP UNCITRAL

³⁴Član 25.Zakona o arbitraži, član 26.-27. Pravilnika o spoljnotrgovinskoj arbitraži i član 13. Pravilnika o izbranom sudu.

³⁵Vidi član 15 Model Zakona.

III Zaključna razmatranja

Na celishodno i ekonomično vođenje arbitražnog postupka, što su svakako njegove osnovne karakteristike, te samim tim na kvalitet arbitražnog suđenja, utiče ličnost samih arbitara. Iz komparativno pravnog pregleda rešenja svetskih zakonodavaca u oblasti imenovanja arbitara, njihovih karakteristika, ličnih i profesionalnih, ovlašćenja i dužnosti u arbitriranju, integriteta arbitara, prava na nagradu, pitanja imuniteta i prestanka obavljanja dužnosti, koji je izložen u ovom radu, ukazano je u kom pravcu bi bilo nužno izvršiti harmonizaciju domaćeg zakonodavstva, imajući u vidu aktuelne svetske standarde postavljene u oblasti arbitražnog prava, a radi postizanja adekvatnog stepena pravne sigurnosti po ugledu na razvijene svetske države, koje po pravilu imaju i bogatu arbitražnu tradiciju. Zakon o arbitraži predstavlja primer modernog zakona, posmatrano sa aspekta regulative položaja arbitra u arbitražnom postupku, što je rezultat kako direktne implementacije rešenja najznačajnijih svetskih konvencija, tako i harmonizacije sa aktuelnim svetskim standardima postavljenim u ovoj oblasti. Međutim, nužno je nastaviti sa unapređivanjem rešenja domaće legislative, jer je kvalitet arbitražnih odluka u direktnoj uzročnoj vezi sa ličnošću izabranih arbitara, te njihovim položajem u arbitražnom postupku.

Marijana Dukic-Mijatovic, Ph.D
Assistant Professor at the Faculty of Law,
University Commercial Academy of Novi Sad

The Position of an Arbitrator In the Arbitration Procedure, Comparative Law Review

In this paper, the author points out the importance of the quality of the arbitration trial, the fact that certainly affects the personality of the arbitrators themselves. In this work the author carried out a comparative review of legal solutions in the field of world legislators choice of arbitrators, their characteristics, powers and limitations in arbitration procedure and indicates in which direction it would be necessary to make the harmonization of national legislation, bearing in mind the current world standards set out in the field of arbitration law. By adopting modern laws, such as the Arbitration Law, as well as ratifying the major international conventions in this field have created the preconditions for better Arbitration trial with us, which leads to achieve greater legal certainty. Quality of the arbitration, with the theme of this aspect of the position of arbitrator in the arbitration proceedings are certainly as a direct implementation of the world's most important decision Convention, and harmonization with current international standards set in this field. The author concludes that it is necessary to continue the harmonization of national legislation, similar to the state with a rich tradition of arbitration, because the quality of arbitral awards in direct relation with personality caused and selected arbitrators and their position in the arbitration proceedings.

Keywords: harmonization, arbitration, arbitration agreement, arbitration proceedings, arbitrator.